

ŠKOLA ZA CESTOVNI PROMET
Zagreb

NASTAVNO PISMO
ZA PROGRAME OBRAZOVANJA ODRASLIH

Nastavni predmet:

HRVATSKI JEZIK

3. razred

Zanimanje: TEHNIČAR CESTOVNOG PROMETA

Autor: Daliborka Kokić, prof.

Zagreb, 2011.

KAKO KORISTITI NASTAVNO PISMO?

Cijenjeni polaznici,

Svrha nastavnog pisma je olakšati Vam organizaciju samostalnog učenja, pripremanje i polaganje ispita te uspješno završavanje upisanog programa.

Na početku nastavnog pisma nalazi se sadržaj koji daje najkraći uvid u strukturu teksta, odnosno orijentacijski uvid u nastavne cjeline i jedinice koje su razrađene u nastavnom pismu i s kojima ćete se upoznati.

U razradi nastavnih cjelina objašnjeni su novi pojmovi vezani uz književna razdoblja, pisce, pravce u književnosti kao i jezični izrazi, rečenice, gramatička pravila i sl.

Na marginama su istaknuti bitni pojmovi kao i neka pitanja na koja biste samostalno trebali potražiti odgovore služeći se uputama.

Na kraju nastavnog pisma imate zadatke za vježbu na osnovu kojih možete ponoviti cjelokupno gradivo i provjeriti svoje znanje.

Preporučujemo da prije ispita pročitate i lektiru. Sretno!

SADRŽAJ

Kako koristiti nastavništvo.....	2
SADRŽAJ.....	3
1. Realizam i naturalizam u europskim književnostima.....	5
1.1. Honore de Balzac, Otac Goriot.....	7
1.2. Fjodor Mihajlovič Dostojevski, Zločin i kazna.....	8
2. Predrealizam (Šenoino doba)uvod.....	10
2.1. Roman.....	11
2.2. August Šenoa, Zlatarevo Zlato.....	12
2.3. August Šenoa, Prijan Lovro.....	13
3. Realizam u hrvatskoj književnosti.....	15
3.1. Josip Kozarac, Tena.....	16
3.2. Ksaver Šandor Gjalski, Perillustris ac generosus Cintek.....	17
3.3. Ante Kovačić, U registraturi.....	18
3.4. Vjenceslav Novak, Posljednji Stipančići.....	20
3.5. Silvije Strahimir Kranjčević, Mojsije.....	22
4. Modernizam u europskim književnostima.....	24
4.1. Charles Baudelaire, Cvjetovi zla.....	26
4.2. Henrik Ibsen, Nora.....	27
5. Moderna u hrvatskoj književnosti.....	28
5.1. Janko Lesković, Misao na vječnost.....	29
5.2. Antun Gustav Matoš, Utjeha kose; 1909.....	30
5.3. Ivan Kozarac, Đuka Begović.....	31

6. Jezik – Sintaksa – Rečenica.....	32
6. 1. Članovi rečeničnog ustrojstva.....	33
6.2. Ustrojstvo rečenice.....	34
6.3. Nezavisna i zavisno složena rečenica.....	35
7. Zadaci za vježbu.....	37
8. Korištena literatura.....	40

1. REALIZAM U EUROPSKIM KNJIŽEVNOSTIMA

- **vremensko razdoblje** od 1830. – 1870.

- **javlja se u** Francuskoj, Engleskoj, Rusiji, dakle u vodećim europskim

književnostima, a u ostalim europskim i slavenskim zemljama poprima

specifične uvjete svake zasebne književnosti

- **naziv potječe** od lat. realis – stvaran
- **realizam je razdoblje u kojem se pisci okreću** stvarnosti, promatraju,

analiziraju, opisuju, kritiziraju

Pojam realizma označava:

- književno – povijesnu epohu 19. stoljeća koja se svojom poetikom

suprotstavila poetici romantizma

- metodu stvaranja pisaca različitih razdoblja
- (antike, renesanse, prosvjetiteljstva)

Opće prilike u društvu:

- **razvoj kapitalizma:** dominacija građanskog sloja – bogate buržoazije,

organiziranje radničkog pokreta i razvoj ženskih prava (feminizam);

razvoj materijalističkog svjetonazora pozitivizma i primjena pozitivističkih

metoda u prirodnim znanostima

Realizam se javlja kao reakcija na romantizam.

- istinitost i objektivnost: objektivna vjerodostojnost životnih činjenica
- načelo objektivnosti

JEZIK

- izvorni jezik sredine iz koje likovi potječu
- **likovi govorno okarakterizirani** (lokalno i dijalektalno,
- često i individualnim govornim značajkama)

Što znači riječ realis?

U kojem stoljeću se javlja realizam?

<p>KNJIŽEVNE VRSTE</p> <ul style="list-style-type: none"> - romani, pripovijetke, književna kritika <p>ZNAČAJKE REALIZMA</p> <ul style="list-style-type: none"> - tematika: svakodnevna ljudska stvarnost, socijalno – psihološka - svakodnevni prostori, vjerno i detaljno opisani - likovi – predstavnici svih društvenih slojeva - načelo tipičnosti - načelo realističnosti - socijalna i psihološka karakterizacija likova <p>Predstavnici realizma</p> <p>a) francuski realizam</p> <p>Stendhal, <i>Crveno i crno</i>, 1830</p> <p>Honore de Balzac, <i>Ljudska komedija</i>, G. Flaubert, <i>Gospođa Bovary</i></p> <p>b)engleski realizam</p> <p>Charles Dickens, <i>Oliver Twist</i>, <i>David Copperfield</i>, <i>Veliko iščekivanje</i></p> <p>William Thackeray, <i>Sajam taštine</i></p> <p>c)ruski realizam</p> <p>1.rani realizam : Nikolaj Vasiljevič Gogolj – <i>Kabanica</i>, <i>Mrtve duše</i></p> <p>2.razvijeni realizam: Ivan Sergejevič Turgenjev, <i>Lovčevi zapisi</i></p> <p>3.visoki realizam: Lav Nikolajevič Tolstoj, <i>Ana Karenjina</i>, <i>Rat i mir</i></p> <p>Fjodor Mihajlovič Dostojevski – <i>Zločin i kazna</i>, <i>Idiot</i>, <i>Braća Karamazovi</i></p> <p>Naturalizam</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1870. – 1890. • Određuje čovjeka kao biološko biće, poziva se na genetiku • Na čovjeka utječu 3 elementa: <ul style="list-style-type: none"> ○ nasljeđe ○ društvena sredina ○ povijesni trenutak • Utemeljitelj naturalizma je EMILE ZOLA : 1880. Eksperimentalni roman • Teme: NASTRANOST, ZLOČIN, DUŠEVNA BOLEST, IZOPAČENOST 	<p>Glavne književne vrste su:</p> <p>Predstavnici?</p> <p>Tri tipa ruskog realizma:</p> <p>Kako naturalizam određuje čovjeka i koji elementi utječu na njega?</p>
---	---

1.1 HONORE DE BALZAC; OTAC GORIOT (ČIČA GORIOT)

- društveni roman, prikaz pariškog društva s početka 19.st.
- tri osnovne fabule:
 1. Goriot i njegove kćeri
 2. Vautreine i njegovi poslovi
 3. Rastignac i njegov uspjeh u društvu

- svijet kao kaljuža, pojedinac mora biti sebičan, nemilosrdan i okrutan,
- mora skrivati osjećaje i iskorištavati druge radi vlastitog uspjeha
- novac kao najviša vrijednost
- ideja: sreća nije izvan čovjeka, nego u čovjeku

KARAKTERIZACIJA LIKOVA:

GORIOT – otac – potvrđuje svoje očinstvo u davanju, svoju ljubav izražava novcem, obožava svoje kćeri, to više nije ljubav, nego ovisnost: „Novac je život, novac čini sve.“

– Goriotov životni moto. Kad prestane davati novac, on umire, ne može prihvatiti istinu o svojim kćerima (Delphine i Anastasia), umire u iluziji da su kraj njega, on je u prvom redu

otac i to je njegovo osnovno određenje.

VAUTREN – odbjegli robijaš koji se bavi sumnjivim poslovima, predlaže Rastignacu ubojstvo kako bi proračunatom ženidbom osigurao vlastitu budućnost, organizira ubojstvo brata Victorine Taillefer, biva uhićen.

RASTIGNAC – student prava, čezne za visokim društvom; značajke tog društva: dvoličnost, preljub, osnovno mjerilo uspjeha i moći je novac. Rastignac je očuvao suosjećanje, iskrenost, dobrotu, ali morat će ih zanemariti ako želi uspjeti u visokom društvu. Koristi obiteljske veze, želi opstati uz pomoć ugledne ljubavnice.

BIANCHON – student koji izražava piščevu ideju da sreća nije izvan čovjeka, nego u čovjeku.

- društveni roman iz opusa „Ljudska komedija“, pripovjedač u 3. licu, socijalna i psihološka motivacija likova

Koje su tri fabule u romanu Otac Goriot?

Ideja djela?

Opiši oca Goriota.

Odnos prema kćerima.

Tko je Vautren?

Razlog Rastignacovog dolaska u Pariz je:

1.2. FJODOR MIHAJLOVIČ DOSTOJEVSKI; ZLOČIN I KAZNA

- **monološko-asocijativni tip romana** (U romanu karaktera „Zločin i kazna“ dolazi do naglašene unutarnje monologizacije Raskolnikovljeva karaktera (pripovjedač ovdje ulazi u svijest jednog lika), a time i drugačijeg tretiranja vremena romana.)
- **glavni lik** – **Raskolnikov** – oksimoronski lik (u jednom je liku i zločinac i darežljivac, i zao i dobar čovjek, i prijestupnik i mislilac)
- **tema:** zločin i kazna
- Raskolnikov na kraju kroz ljubav i vjeru pronalazi sebe i svoje **iskupljenje**

LIKОВИ:

- **glavni lik je Raskolnikov** - siromašni student koji počinio zločin, sjekiricom ubija dvije starice

RAZLOZI UBOJSTVA:

- **socijalni** – siromašni student sa samog dna **petrogradskoga** društva ne želi se okoristiti zločinom, nego pomoći drugima koji su u istoj situaciji kao i on, da ih ne iskorištavaju **lihvari**
- **psihološki** – Raskolnikov dijeli ljude na obične i neobične; **obični:** „materijal“ koji služi za održanje vrste; **neobični:** oni koji imaju snagu u svojoj sredini reći novu riječ, oni krše zakon i imaju pravo na neposluš jer će važnost i vrijednost njihova čina spoznati tek budućnost. Raskolnikov sebe smatra neobičnim čovjekom
- **moralni** – Raskolnikov smatra da ima (**kao neobičan čovjek**) **pravo na zločin** i da se to ne kosi s njegovom religioznošću

POSLJEDICA ZLOČINA

- Raskolnikova **psihička i živčana rastrojenost**

KAZNA

- Raskolnikova osuđuju na **zatvorsku kaznu** , ali on u **Sibiru**

Vrsta djela?

Tema romana?

Glavni lik je:

Razlozi ubojstva?

Kakva kazna čeka Raskolnikovu?

<p>doživljava unutarnju promjenu, unutarnji preobražaj: shvaća da će se njegov život temeljiti na ljubavi i vjeri i da je on kao pojedinac spašen, a ne izgubljen</p> <p>SONJA MARMELEDOVA</p> <ul style="list-style-type: none"> - prostitutka koja je pomogla Raskoljnikovu da pronađe sebe; kao i on, i ona je obilježena siromaštvom, i ona je počinila zločin nad samom sobom (odajući se prostituciji) da bi spasila svoju obitelj. <p>Ona mu ukazuje na nužnost odgovornosti za vlastiti zločin, na potrebu da ga prizna društvu i svijetu u kojem živi</p> <p>IDEJA DJELA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Padoše mu na pamet Sonjine riječi: „ Otiđi na raskrižje, pokloni se narodu, poljubi zemlju, jer si se o nju ogriješio, i reci cijelom svijetu na glas: ja sam ubojica!“ <p>„Postanite sunce!“ (kaže Svidrigajlov Raskoljnikovu)</p> <ul style="list-style-type: none"> - to znači da postoji iskupljenje i za najvećeg grešnika, osnovni preduvjet za njegovo iskupljenje je priznanje vlastitog grijeha i drugima i samome sebi, tek nakon toga čovjek može postati sunce koje će svojom toplinom ogrijati i druge ljude. <p>SUPROTSTAVLJANJE NENORMALNOSTI DRUŠTVENOG PORETKA</p> <p>SONJA – prostitucija</p> <p>RAZUMIHIN – učenje, rad</p> <p>DUNJA – najprije želi udajom spasiti brata</p> <p>MARMELADOV – alkoholizam</p> <p>KATARINA IVANOVNA – bijeg u prošlost</p>	<p>Tko je Sonja Marmeladova?</p> <p>Objasni ideju djela.</p> <p>Likovi:</p>
--	---

August Šeona (1838. – 1881.)

2. PROTOREALIZAM (ŠENOINO DOBA)

- hrvatsko književno prijelazno razdoblje od romantizma prema realizmu
- trajanje od 1860. -1881.; početna godina je u znaku ukidanja Bachovog apsolutizma, a završna označuje smrt A. Šenoe
- naziv „Šenoino doba“ jer su Šenoina djela najbrojnija i umjetnički najvrjednija
- u književnim djelima postupno prevladavaju realistički oblikovni postupci
- glavne književne vrste: pripovijetke i romani

- najsvestraniji i najplodniji hrvatski književnik 19. stoljeća

- Proza
- romani – povijesni: Zlatarovo zlato, Seljačka buna, Diogenes, Kletva
 - tvorac je prvog povijesnog romana ; s tematikom iz suvremenog života - (Mladi gospodin, Prosjak Luka,)
- pripovijetke iz suvremenog života – raspadanje seljačkih zadruga, odnos selo – grad, propadanje plemstva, sudbina hrvatskog intelektualca (Prijan Lovro, Barun Ivica, Kanarinčeva ljubovca, Karanfil s pjesnikova groba, Branka – duga pripovijetka ili roman)
- inspiracija i građa: stvarni povijesni događaj – seljačka buna 1573.

Značenje Šenoe za hrvatsku književnost

- stvorio hrvatsku čitalačku publiku

Književnost mora imati:

- popularni karakter da privuče čitalačku publiku
- ostvariti umjetničke domete
- teme i probleme vlastite sredine
- realizam i prosvjetiteljsku funkciju

Od kad do kad traje predrealizam i koji ga događaji obilježavaju?

Najpoznatiji Šenoini romani su?

Pripovijetke?

Zadaci književnosti?

2.1. ROMAN

- **romani i pripovijetke:** Zlatarovo zlato, Seljačka buna, Diogenes, Kletva, Mladi gospodin, Prosjak Luka, Prijan Lovro, Barun Ivica, Kanarinčeva ljubovca, Karanfil s pjesnikova groba, Branka

- **povjestice:** lirsko - epske pjesme s motivima iz povijesti (Propast Venecije, Smrt Petra Svačića), narodnog predanja (Kugina kuća, Postolar i vrag, Kameni svatovi)

- **komedija :** Ljubica

- Šenoa se koristi povijesnim događajima da bi podigao svijest hrvatskog čovjeka u vrijeme pada austrijskog neoapsolutizma – za Šenou je povijest sredstvo nacionalnog odgoja

Roman – dulji, slobodniji i otvoreniji prozni oblik od pripovijetke

- ime označavalo svaki spis pisan na romanskom jeziku, za razliku od latinskog

- **srednjovjekovni romani:**

a) viteški – opisuju doživljaje vitezova

b) pikarski – doživljaji picara, posebnog lika probisvijeta

c) pastirski roman

Prvi roman izuzetne vrijednosti u europskim književnostima je

Cervantesov roman Don Quijote (17. stoljeće)

I. **tematska klasifikacija** (društveni, porodični, psihološki, povijesni, pustolovni, ljubavni, viteški, pikarski i

kriminalistički

II. **roman prema stavu autora i općem tonu** (sentimentalni, humoristički, satirički, didaktički i tendenciozni)

III. **prema čimbenicima integracije** (roman zbivanja – zbivanje ujedinjuje sve što roman prikazuje, roman lika –

likovi dominiraju strukturom romana, roman prostora –

prostor čine vezu između onoga što roman prikazuje)

IV. **prema izgradnji sižea** (lančani ili stupnjeviti, prstenasti, paralelni)

V. epistolarni roman, roman u stihovima, roman – esej, roman struje svijesti, filozofski roman, proza u traperic.

Što je roman?

Vrste romana?

Romani prema temi:

Epistolarni roman – roman u obliku pisama

AUGUST ŠENOA:

2.2. ZLATAREVO ZLATO

- 1871.g. „Zlatarovo zlato“ - prvi cjeloviti povijesni roman u novijoj

književnosti, objavljivan u nastavcima (časopis "Vijenac")

- vrijeme i mjesto radnje: 16st., Zagreb, Samobor, Medvedgrad

- tema romana - sukob Zagrepčana i Stjepka Gregorijanca, feudalca i hrvatskog podbana oko vlasništva Medvedgrada i pripadnih sela

Osim što ima dva fabularna tijeka roman sadrži i dvije razine:

a) romantična - ljubav, osjećajnost, oblikovanje likova

(idealiziranje, karikiranje, crno – bijela karakterizacija)

b) realistična - prikazuje likove iz svih društvenih sredina

i staleža, piše jednostavnim i razumljivim jezikom

- Šenoa je nastojao podići vjeru u vlastiti narod,
- pozvati na junaštvo i slogu hrvatskih plemića
- u ratovima protiv Turaka, ali i upozoriti na unutarnju
- neslogu koju stranci iskorištavaju namećući vlastite interese
- nositelji piščeve ideje su stvarne povijesne ličnosti
- nositelji ljubavne fabule (Dora Krupićeva i Pavao Gregorijanec)
- trebaju djelo približiti čitateljima,
- spletkari (Grga Čokolin, Klara) trebaju održavati napetost i
- zanimljivost fabule od početka do kraja romana

Ali nije se Dora dičila samo lijepim licem, već i ljepšom dušom. Bilo je tu i

drugoga uzroka, uzroka doista velevažna, jer zlatom važe.

Veli se: "Bolji je dobar glas nego zlatan pas", a u Dorice bijaše i dobar glas

i zlatan pas.

Nije dakle ni čudo da su mladice svi zorniji zagrebački mladići nuđali

božićnicom te obilazili, željkujući i snujući zlatarovo zlato; nu od toga zlata

ne bijaše im zlata i zatvorena zlatarova vrata.

Vrijeme i mjesto radnje?

Teme u romanu?

Povijesna?

Ljubavna?

Likovi?

Citat iz romana „Zlatarevo zlato“ o Dori Krupićevoj

Sve to nije nikakvo čudo bilo, ali čudo od čudesu, o kome nije ni cigla duša
u

gradu sanjala, eto bje ovo.

Što nije smio nikakav gospodin ni gospodski sin, to je smio jadni brica Grga

Čokolin. Prohtjelo mu se Dore! Pa baš njemu! Grdoba traži vazda ljepotu, i
žaba

htjede se dati potkovati, i Čokolin htio je postati zlatarovim zetom!

AUGUST ŠENOVA:

2.3. PRIJAN LOVRO

- kraća pripovijest u formi nešto duže novele s tematikom iz
suvremenog života

- **kompozicija**

a) **uokvirena novela**, okvir: razgovor pisca s udovicom o
hrvatskoj
književnosti, sadrži Šenin program realizma (autorski
pripovjedač u razgovoru s mladom udovicom iznosi tvrdnju o
suvremenoj hrvatskoj književnosti da realnost sadrži puno
borbe i boli da bi se napisao najljepši roman, treba samo
prepisati stvarnost – realističke teze, da dokaže tvrdnje, priča
priču iz suvremenog života

- Šenoa kritizira situaciju u kojoj se hrvatski jezik zapostavlja u
korist njemačkog, francuskog i talijanskog
- uvjerenje da je život u Hrvatskoj malen i stisnut, te da nema
događaja koji bi pobudili razvoj hrvatske književnosti

- **nakana uvoda**: ukazati na slabosti hrvatske književnosti i
dati model za pisanje

- model realističke pripovijetke , a Lovro model realističkog junaka

b) **uokvirena priča** – Lovrin život - glavni lik Lovro Mahnič –

realistički okarakteriziran:

1. socijalno: iz siromašne seljačke obitelji, odlazi u grad na studij –
prvi književni lik hrvatske književnosti koji je seljačkog podrijetla,
a pokušava postati intelektualcem

Vrsta djela?

Koja je nakana uvoda?

Kako je Lovro
okarakteriziran?

<p>2. psihološki: moralno i idejno, :inteligentan, želi uspjeti, osjetljiv</p> <p>3. izgled i govor: skupo odjeven, obrazovan govor, nedovoljno profinjen; osnovni dojam: nesklad, unutrašnji nemir i sukob</p> <p>TEMA</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. sudbina hrvatskog intelektualca seljačkog podrijetla kojega siromaštvo i životne okolnosti onemogućuju da uspije, dovodeći ga do tragičnog kraja – uža tema (psihološka tematika) 2. odnos selo – grad : šira tema (socijalna) <ul style="list-style-type: none"> - težnja čovjeka da se iz primitivne, seoske sredine uzdigne do ravnopravnog građanina - tragični junak čija je sudbina određena sumornošću sredine u kojoj se taj junak kreće <p>Vrijeme i prostor: 60 – te god. 19. st. , Zagreb, Prag, Dalmacija</p> <p>Problematika:</p> <ul style="list-style-type: none"> - školovanje siromašnog mladića , ovisnoga o tuđoj pomoći - težnja za slobodom duha i izborom načina života - utjecaj žena na donošenje presudnih životnih odluka glavnoga junaka - nepremostive prepreke pred ostvarenjem ciljeva - život hrvatskih studenata u Pragu - problematizacija nacionalne književnosti <p>Zaključak:</p> <p>Šenoa u književnost unosi realističke elemente, ali u priči o Lovri postoje tragovi romantizma:</p> <ul style="list-style-type: none"> - u Lovrinu liku – sukob ideala i stvarnosti, romantičarska lektira, tragičan kraj - u temama i motivima: intimna tematika (Lovrine nesretne ljubavi) <p>i nacionalni motivi (u opisu života slavenskih studenata u Beču i Pragu)</p> <ul style="list-style-type: none"> - u pripovjedaču- subjektivan pripovjedač - lik 	<p>Koja je tema novele?</p> <p>Šira tema?</p> <p>Mjesto i vrijeme radnje:</p> <p>Problemi s kojima se Lovro suočava:</p>
---	--

<p>3. REALIZAM U HRVATSKOJ KNJIŽEVNOSTI</p> <p>TRAJANJE: 1880./1881. – 1892./1895.</p> <p>1880. u hrvatsku književnost ulazi novi naraštaj pisaca</p> <p>1881. umire Šenoa</p> <p>1892. izlazi Matoševa pripovijetka Moć savjesti</p> <p>1895. studenti spaljuju mađarsku zastavu na Jelačićevom trgu u Zagrebu</p> <p>ZNAČAJKE: prikazivanje društvenih problema različitih sredina (regionalizam)</p> <p>ZAGORSKA SREDINA</p> <p>Ante Kovačić, U registraturi, roman</p> <p>Tema: odnos sela i grada</p> <p>K. Š. Gjalski, Pod starim krovovima: Cintek, zbirka novela</p> <p>Tema: propadanje plemstva</p> <p>SLAVONSKA SREDINA</p> <p>Josip Kozarac, Tena, novela</p> <p>Tema: odnos stranaca prema našim prirodnim dobrima, propadanje zadruga</p> <p>PRIMORSKA SREDINA</p> <p>Vjenceslav Novak, Posljednji Stipančići, roman</p> <p>Tema: propadanje plemstva</p> <p>LIRIKA</p> <p>S. S. Kranjčević, Moj dom; Iseljnik; Mojsije,...</p> <p>- jedini liričar između epskih pisaca</p>	<p>Od kad do kad traje hrvatski realizam i što označavaju te godine?</p> <p>Realizam u Hrvatskoj dijelimo po sredinama:</p> <p>-predstavnic - djela - teme</p> <p>Jedini liričar između proznih pisaca je:</p>
--	--

3.1. JOSIP KOZARAC, TENA (1858. – 1906.)

Vrsta djela: pripovijetka

Dva su osnovna tipa problematizacije teme u pripovijetki:

1. SOCIJALNI ASPEKT TEME

- vidljiv u uvodu pripovijetke i vezan uz Jerka Pavletića
- propadanje zadruga, seljak koji je dotad bio specijaliziran za jednu gospodarsku granu ne snalazi se u novonastalim

okolnostima kad se od njega očekuje da brine o cijelom imanju

- zapuštenost obiteljskih gospodarstava

2. MORALNO – PSIHOLOŠKI ASPEKT TEME

- vezan uz Tenin postupni moralni pad, što možemo prikazati i skicom

Tena – Jaroslav

Tena – Leon

Tena – Jozo – Đorđe

Tena – Jaroslav

FABULA

Pripovijedajući o prelijepoj seoskoj djevojci Teni, Kozarac opisuje i njezinu sredinu u kojoj je odrasla. Najprije govori o njezinu ocu Jerku Pavletiću. S Jaroslavom započinje Tenin moralni pad. Ona živi za užitke, ulazi iz jedne veze u drugu. Nakon Jaroslava Tenu otac tjera u zagrljaj Francuza Leona kako bi se i sam okoristio tom vezom. Nakon Leona Tena je u vezi s oženjenim muškarcima: Jozom Matijevićem i Ciganinom Đorđem. Maruška, Đorđeva žena, svojim tajanstvenim sposobnostima čini da Tena oboli od kozica i poružni. To je kazna Teninu nemoralu. Jaroslav Baranek vraća se iz rata. On je bez ruke, Tena bez ljepote te oni započinju novi, zajednički život koji će se temeljiti na ljubavi i radu.

Realistički elementi u djelu:

prikaz stanja u Slavoniji krajem 19. st.

Naturalistički elementi:

utjecaj naslijeđa, sredine i trenutka na oblikovanje Tenina karaktera.

Vrsta djela?

Između kojih muškaraca je Tena razapeta?

Razlozi Tenina moralnog pada:

Koji naturalistički elementi utječu na oblikovanje Tenina karaktera?

3.2. KSAVER ŠANDOR GJALSKI,
PERILLUSTRIS AC GENEROSUS* CINTEK
(1854. – 1935.)

* lat. vrlo ugledan i plemenita roda

- novela je dio zbirke pripovijedaka „Pod starim krovovima”. U njoj Gjalski opisuje seoskog plemića Cinteka.

Tema: ekonomska propast hrvatskog plemstva

INTERPRETACIJA

- novela koja je tematski podijeljena u tri dijela:
- 1. Pripovijedač Batorić i njegovi prijatelji lovci upoznaju Cinteka u gostionici
- 2. Pripovijedač dolazi s prijateljima k Cinteku tijekom berbe
- 3. Cintekova materijalna propast, obiteljska sreća i novo zanimanje

Glavni lik: Cintek

- plemić
- opire se plaćanju poreza
- rođenje sina – trenutak najveće sreće
- ostaje bez imanja (Ferrekovec) -> problem propasti plemića
- i sam postaje poreznik -> propali plemići zapošljavaju se u državnim službama (paradoks)

- oženjen uglednom, obrazovanom ženom iz siromašne obitelji
- ljubaznost i gostoljubivost prema prijateljima
- grubost i ljubomora prema ženi
- taština, oholost
- smrt – konačno smirenje

AMALIJA – nemogućnost samostalnog odlučivanja o izboru muža

- prvo podređena ocu, potom mužu
- obrazovana, ali njezino znanje ostaje neiskorišten potencijal
- prisiljena teško raditi
- samozatajna, ne buni se, pomirila se sa životom

Kako se zove zbirka novela K. Š. Gjalskog?

Koja je tema novele?

Glavni lik u djelu je:

Opiši ga.

Njegova žena.

Opis.

3.3. ANTE KOVAČIĆ, U REGISTRATURI

(1854. – 1889.)

VRSTA DJELA: roman vremena

- pripovjedač u 1. i 3. licu

Roman čine tri dijela. Prvi dio započinje opisom registrature u kojoj radi već ostarjeli Ivica Kičmanović, a jedan od registratora počinje pripovijedati njegov život.

INTERPRETACIJA

- tema djela: djetinjstvo i školovanje darovitog seoskog dječaka Ivica Kičmanovića
- jedan od osnovnih problema u djelu **problem je odnosa sela i grada**
- Ivica Kičmanović razapet je između sela i grada (selo za njega predstavlja idilu djetinjstva, nježnost i ljubav prema majčinoj moralnoj čistoći i požrtvovnosti, a grad postaje mjesto nemoralna i grijeha, mjesto iskrivljenih ljudskih vrijednosti, ali i mjesto koje omogućuje lagodniji i lakši život, nego život na selu)
- Ivičina razapetost između sela i grada izražena je i njegovom ljubavnom razapetošću između dviju žena, predstavnicu tih dviju sredina – Ančice i Laure
- Laura postaje fatalna žena koja uništava Ivicu i njegovu sreću, ona je slika grada, u njoj su ispod lijepe vanjštine do krajnosti dovedene sve negativne osobine s kojima se Ivica susreće (od dvoličnosti i preljubništva do incesta i ubojice)

STIL

U djelu možemo uočiti:

Realističke elemente:

- djetinjstvo i školovanje I. Kičmanovića
- odnos selo – grad
- prodor kapitalizma na selo (gazda Medonić)
- začetak kriminala u gradu (Ferkonja)

Romantičke elemente:

- događaji vezani uz Lauru
- ljubavni zapleti

Registratura – pravni arhiv, mjesto gdje se pohranjuju pravni spisi

Vrsta djela?

Roman ima ___ dijela.

Čime započinje roman?

Tema djela?

Opiši Lauru.

Naturalističke elemente:

- na oblikovanje Laurina karaktera utječe njezino podrijetlo: nasljeđe i okolina

SLIJED DOGAĐAJA U ROMANU

- nije kronološki (po redu), nego je prekinut retrospekcijom (pripovijedanje unatrag, tj. povratkom u prošlost)

U registraturi je roman vremena jer prikazuje oblikovanje Ivičina karaktera od djetinjstva do zrelosti.

FABULA

Pripovijedanje započinje prikazom Ivičina djetinjstva i školovanja na selu. Nakon toga opisuje se njegov odlazak u grad na školovanje.

U gradu Ivica živi kod Mecene pomažući slugama (među kojima je i Ivičin rođak – kumordinar Žorž). Kad Ivica započne ljubavnu vezu s Meceninom „rođakinjom“ Laurom, biva istjeran iz njegova doma.

U drugom dijelu Ivica se vraća na selo. Nakon nekog vremena dolazi i Laura s kojom Ivica živi nevjenčano. Ona donosi mnogo novca koji je uzela Meceni nakon što ga je ubila. Ubojstvo je prikriveno zbog požara u kojemu je izgorio Mecenin dom. Iznose se prilike na selu i Ivičin povratak u grad radi završetka školovanja.

U trećem dijelu Laura postaje hajdučica. Ivica započinje vezu sa susjedovom kćerkom Ančicom, koja se također zapošljava u gradu.

Laura moli Ivicu da se pomire i započnu novi život, no on je odbija, a ona mu se osvećuje.

Roman završava tako da Ivica Kičmanović zapali registraturu te i samu njoj izgori.



Što je retrospekcija?

Kumordinar – osobni sluga, sobar

Mecena – pokrovitelj, dobrotvor

Likovi: Ivica, Laura, Ančica čine ljubavni trokut.

Kako roman završava?

3.4. VJENCESLAV NOVAK, POSLJEDNJI STIPANČIĆ

(1859. – 1905.)

VRSTA DJELA: roman

TEMA: propast patricijske i patrijarhalne obitelji Stipančić

U romanu Novak prati život posljednjih članova obitelji Stipančić (oca Ante, majke Valpurga te djece Lucije i Jurja). Uz obiteljske događaje i probleme, Novak opisuje i društveno-političku situaciju u Senju početkom 19. stoljeća.

INTERPRETACIJA

- ulomak problematizira odnose u obitelji Stipančić:

Ante, Juraj → muški dio obitelji

Valpurga, Lucija → ženski dio obitelji

- patrijarhalna obitelj: otac je glava obitelji, ženski dio obitelji mu je podređen
- Lucijina tragika: otac je ne doživljava jednako kao brata, nemaju iste uvjete obrazovanja, nemaju ista prava; sva se imovina roši na Jurja
- Antin odnos prema Luciji: nepravedan, hladan, privržen muškom djetetu
- Lucijin odnos prema Anti: emocionalno hladna prema ocu, osjeća očevu nepravdu, uglavnom pasivno podnosi očevu ponašanje, u jednom mu se trenutku suprotstavlja „Ona (Lucija) se jedina usuđuje suprotstaviti despotizmu zaslijepljenog oca, ona majci pokazuje u kakvu je mraku provela svoj vijek, ona prezire Jurjevo nepoštenje, ona se bori za ljubav, za mladost, za svoje pravo na život. Što u toj borbi podliježe, to njen pothvat čini još humanijim, njen lik još poetičnijim, njen protest sadržajnijim.“

DRUŠTVENI POLOŽAJ OBITELJI STIPANČIĆ

- patricijska obitelj (patricij – pripadnik gradske aristokracije)
- u romanu pratimo prodor ilirskih ideja u Senj te nastojanje Ante Stipančića da stekne neke političke položaje kako bi njegov sin Juraj nakon završetka školovanja lakše napredovao

Koja je tema romana?

Vrsta obitelji?

Koja je razlika između Lucije i Jurja?

Citat iz romana.

Kakav je društveni položaj obitelji Stipančić?

RAZLOZI PROPASTI STIPANČIĆEVIH

- a) **društveni** – gleda se domoći nekih društvenih i političkih funkcija kako bi pomogao sinu), odnarođenost (primjer Jurja)
- b) **ekonomski** – ne rade, nego samo troše ono što su naslijedili; neracionalno trošenje
- c) **etički** – prevrtljivost, pokvarenost, sebičnost, bez osjećaja za narod i obitelj, nastoje ostvariti samo osobnu korist
- d) **kulturni** – odgoj, školovanje
- e) **društveni razlozi** – u društvu jača građanska klasa
- f) **psihološki razlozi** – pogreške u odgoju i organizaciji obiteljskog života
- g) **retrospekcija, psihološka i socijalna motiviranost likova**

OSNOVNI PROBLEM U NOVAKOVOJ PROZI

„Problem osobne sreće, kao osnovne Novakove opsesije, prisutan je u svim njegovim tekstovima, ali on ostaje na kraju i nadalje problem bez konkretnih rješenja jer ni jedan njegov lik ne pronalazi pravi izlaz i gotovo svi oni tragično završavaju.“

KRAJ

Juraj nije ostvario očeve ambicije, došao je kući jedno ljeto nakon Stipančićeve smrti s prijateljem Albertom koji je obljubio i ostavio Luciju. Naravno, tražio je novac od majke što mu je ona i dala prodavši posljednju imovinu. Nakon toga ona i Lucija žive u siromaštvu, Lucija oboljeva od tuberkuloze.

Jedini tračak nade predstavljaju joj Albertova pisma, ali s vremenom otkriva da je to majčina prijevara, pisma nije pisao Albert, nego Martin Tintor.

Shrvana bolom ona umire. Valpurga umire kao prosjakinja, Juraj je odnarođen, promijenio je svoje ime i prezime u mađarsko i nikad se nije vratio niti pomogao majci i sestri.

ZADATAK

Usporedi odnos Ante Stipančića prema svojoj djeci s odnosom oca Goriota prema kćerima i s odnosom Jerka Pavletića prema Teni.

Koji su razlozi propasti Stipančićevih?

Kako završavaju Novakovi likovi?

Str. 20, str. 7, str. 16.

3.5. SILVIJE STRAHIMIR KRANJČEVIĆ, MOJSIJE

(1865. – 1908.)

VRSTA DJELA: poema

Veći dio poeme čini razgovor između Mojsija i Jahve.

Mojsije – biblijski lik

INTERPRETACIJA

U pjesmi se suprotstavljaju tri svjetonazora: Jahvin, Mojsijev i svjetonazor naroda.

- dvije različite duhovne razine:

- božanska:

Jahve – u njegovim su očima svi jednaki

- pomaže Mojsiju, ali ga upozorava: „Mrijeti ti ćeš kada počneš sam u ideale svoje sumnjati!“

Mojsije – pojedinac čiji je ideal sloboda

- moli Jahvu za pomoć kako bi ostvario svoj ideal
- ponizan i iskren pred Bogom
- ideal mu je sloboda bez egipatskog ropstva
- na kraju posumnja u vlastito pravo da narodu nametne svoj ideal-umire
- genij – „posrednik između neba i zemlje“

- zemaljska:

Narod – cilj mu je lagodan život

- cijeni materijalne vrijednosti
- nezadovoljan Obećanom zemljom
- gradi zlatno tele

UNIVERZALNO, OPĆELJUDSKO U MOJSIJU

U poemi iščitavamo:

- odnos pojedinca i njegovih ideala (na što je sve spreman pojedinacko želi ostvariti svoj ideal, kako (ne)ostvarenje njegovih ideala djeluje na njega)
- odnos između izdvojenog pojedinca i kolektiva (zašto pojedinac može biti izdvojen, drukčiji od kolektiva, kako ga kolektiv doživljava, kako kolektiv cijeni njegov napor da ostvari svoj ideal, pravo izdvojenog

5. pitanje

Poema – prijelazna epsko-lirska vrsta

Čiji svjetonazori su suprotstavljeni u poemi?

2. pitanje

1. pitanje

4. pitanje

3. pitanje

Odnos pojedinca (Mojsije) i kolektiva (narod)

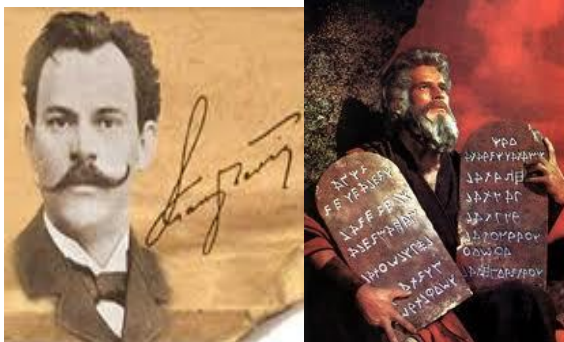
- pojedinca da kolektivu nametne svoj ideal)
- odnos prema materijalnim i duhovnim vrijednostima (duhovne vrijednosti: sloboda, ljubav, vjera; materijalne vrijednosti: novac)
- ljudsko stremljenje božanskom (stremljenje ljudskog duha ka slobodi)
- pravda i jednakost kao životne vrijednosti (odnos pojedinca i naroda prema pravdi i jednakosti)

JEZIK I STIL

Kranjčević nasljeđuje i biblijsku temu i uzvišeni biblijski stil. To se vidi u upotrebi stilski obilježenih riječi (npr. pustara umjesto pustinja, prosjeknu umjesto prosječe...), korištenju epiteta (npr. zlopatno, pospano, tvrda, zlokobna...), inverzija (obrnut poredak riječi, najprije imenica pa potom pridjev, odnosno epitet koji je označava (npr. ropstvo zlopatno umjesto zlopatno ropstvo...), glagol je često na kraju stiha (I prokleta će navijek ostati...), prisutni su aforistični izričaji (npr. Svačije je pravo disati...).

ZADATCI

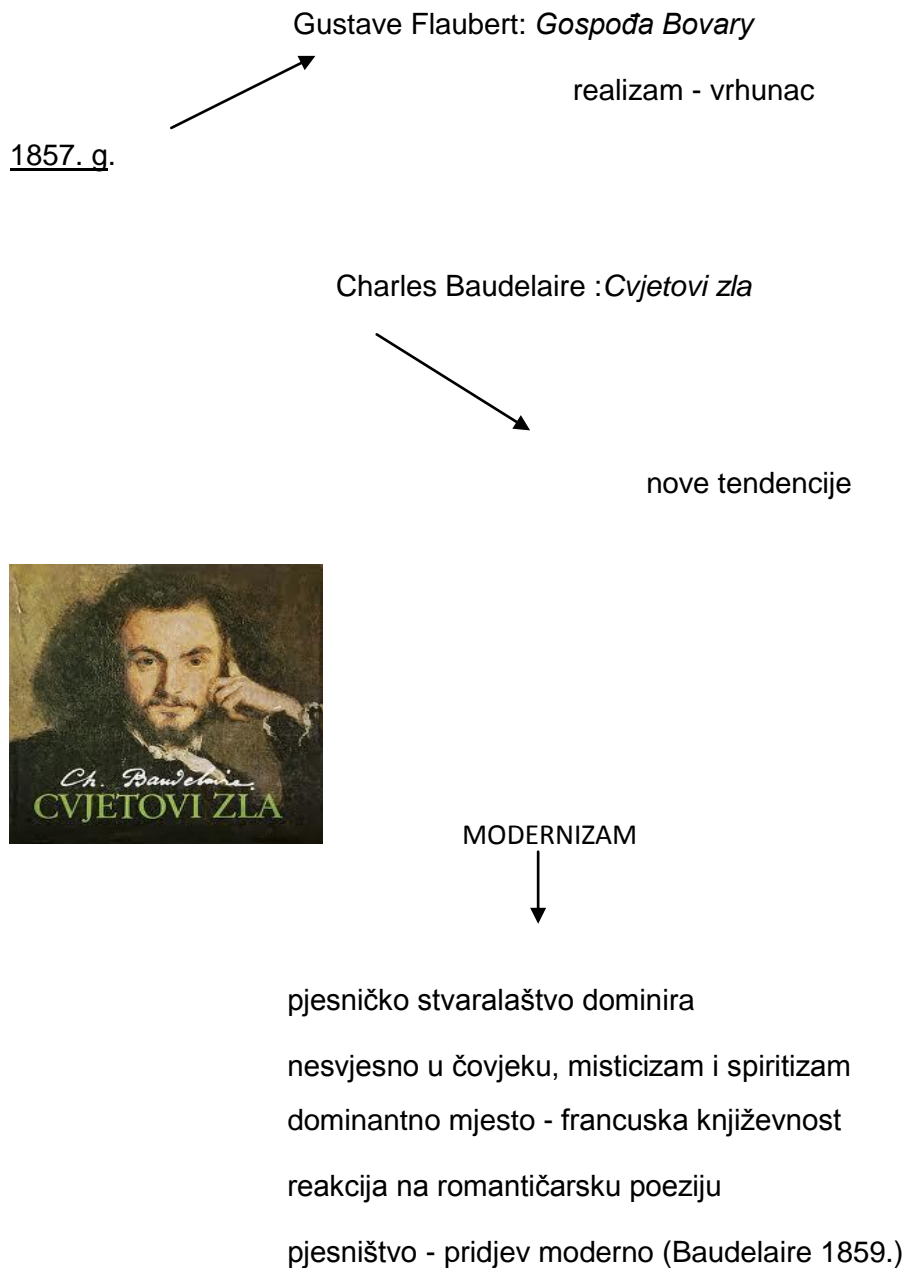
1. Mojsije je izveo narod iz....
2. Jahve upozorava Mojsija ovim riječima:
3. Po čemu se Mojsije razlikuje od naroda i kako narod reagira kada dođe u Obećanu zemlju?
4. Objasni završetak poeme.
5. Što je poema?



Str. 22

4. MODERNIZAM U EUROPSKIM

KNJIŽEVNOSTIMA



DEKADENCIJA (franc. dekadance – opadanje, propadanje)

- ❖ kraj 19. stoljeća
- ❖ duhovno klonuće
- ❖ splin (spleen – tuga, jad, sumornost), tjeskoba i bespuće
- ❖ naziv - Theophile Gautier i Paul Verlaine

Koja godina obilježava početak modernizma?

Što dominira u čovjeku?

Pokreti koji se javljaju u modernizmu:

Što znači riječ dekadencija?

<p><u>LARPURLARTIZAM</u> – <u>Theophile Gautier</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ umjetnost sama sebi svrha ▪ <u>l'art pour l'art</u> - umjetnost radi umjetnosti ▪ odricanje utilitaristične zadaće –koristi od književnosti ▪ savršena forma - sinonim za ljepotu, impersonalnost i detaljiziranje pjesničkih slika ▪ umjetnik stvarajući ne služi nikome do umjetnosti samoj <p><u>PARNASOVCI</u> - oko zbornika <i>Suvremeni Parnas</i> 1866. (1871. i 1876.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • začetnik <u>Leconte de Lisle</u> • Parnas - gorje u Grčkoj • objektivnost, hladnoća izraza, jasnoća stiha, virtuoznost izraza, bezosjećajno. • njeguju kult savršenstva forme <p><u>SIMBOLIZAM</u> - 80 –ih godina 19. st. (1885.)</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ predvodnik <u>Stephane Mallarme</u> ○ sjedinjenje poezije i glazbe. ○ nagovještaj, tajanstvenost ○ izražavanje putem simbola ○ tema poezije - čovjek i njegov duhovni svijet <p><u>SIMBOLISTI</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ <u>Arthur Rimbaud</u> - halucinantni svijet je svijet (Pijani brod napisao sa 19 god.) ○ <u>Paul Verlaine</u> («princ pjesnika», krilatica <u>Glazbe prije svega</u>, pjesme pune melankolije i glazbe (Jesenja pjesma) <p><u>IMPRESIONIZAM</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ oko 1900. godine , od lat. Impresio – dojam ▪ život prikaže u trenutnim raspoloženjima, dojmovima (impresijama) ▪ najviše razvijen u slikarstvu – želi se uhvatiti trenutak i prikazati ga na slici <p><u>MODERNISTIČKA DRAMA</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ sredinom 19. stoljeća veliki zaokret ➤ građanstvo i proletarijat zavladaće dramskim pričama ➤ Norvežanin Henrik Ibsen i Rus Anton Čehov stvaraju građansku simbolističku dramu 	<p>Tko je začetnik larpurlartizma?</p> <p>Komu služi umjetnik?</p> <p>Što njeguju parnasovci?</p> <p>Simbolizam sjedinjuje:</p> <p>Poznati simbolisti su:</p> <p>Gdje je impresionizam najviše razvijen?</p> <p>Što se želi uhvatiti?</p> <p>Najznačajniji dramski predstavnici su:</p>
--	---

<h4>4.1. Charles Boudlaire: „Cvjetovi zla“</h4> <ul style="list-style-type: none"> - Pjesnik kojeg nazivamo pjesničkim raskrižjem i jednim od začetnika simbolizma. - Odaje se nesređenom boemskom životu i senzualnim užicima. - Teži za ljepotom, čistoćom i idealom, a suočava se s ljudskom bijedom, nagonima i smrću. - Poznat je kao pjesnik „spleena“, tj. tjeskobe modernog čovjeka i njegovih mučnih depresivnih stanja. - U svojoj poeziji se kreće i u onim područjima koja su do tada bila zabranjena, prezirana ili neistražena. - U pjesme unosi svijet osjetilnih užitaka (okus, miris). Opisivao je scene s pariških ulica, scene smrti i fizičkog raspadanja ali i idealizirao svoju potragu za ljepotom i skladom. - Poštovao je kult forme, pisao vezanim stihom, vrlo melodioznim, često u formi soneta. (pjesma od dvije katrene i dvije tercine) <p>U pjesništvo je uveo pojam sinestezije (miješanje osjeta), kad npr. boje čujemo, a mirise vidimo.</p> <ul style="list-style-type: none"> - „Cvjetovi zla“: <ul style="list-style-type: none"> o Izdana 1857. i odmah dospjela na sud zbog nemorala. o Sadrži oko 200 pjesama; podijeljena na 6 ciklusa: <i>Spleen i ideal, Pariške slike, Vino, Cvjetovi zla, Pobuna, Smrt</i>. o Sam naslov simbolizira temeljnu dvojnost cvjetova kao ideala lijepog i zla, tj. mučnine stvarnosti života iz kojeg izrastaju. o Čitava zbirka temelji se na sukobu dobra i zla, Boga i sotone, ljubavi i grijeha, ljepote i ružnoće. o U razvoju europskog pjesništva, ova zbirka je izvršila ogroman utjecaj. 	<p>Baudelaire je začetnik...</p> <p>Što je spleen?</p> <p>Što je sonet?</p> <p>Kako dijelimo zbirku pjesama „Cvjetovi zla“?</p> <p>Na kojim sukobima se temelji zbirka?</p>
--	---

4.2. HENRIK IBSEN

(1828. – 1906.)

Nora ili Kuća lutaka

- radnje drama smještene u četiri zida obiteljske sobe, sukobe gradi u samim likovima, dijalozni su u funkciji psihološke analize likova
- 1880. izvedena u Norveškoj, a zatim i u drugim europskim zemljama, izazvala buru suprotnih dojmova
- **psihološka drama u 3 čina** bez izrazite dramske radnje, s naglaskom na psihološkim previranjima likova
- **vrijeme radnje:** Badnjak i Božić
- **mjesto radnje:** jedna soba obiteljske kuće Helmerovih, radnja sva tri čina odvija se u istoj sobi
- **glavni likovi:** Nora i Torvald Helmer
- **ostali likovi:** Kristina Linde, doktor Rank, odvjetnik Krogstad
- **tema:** položaj žene u malograđanskoj obitelji - Norina životna sudbina – žena koja želi biti žena prije majke i supruge
- dramski sukob - odigrava se između dvoje ljudi , između stavova Nore i njezina supruga Torvalda (vanjski) i u njima samima (unutarnji)
- Nora protuzakonito spašava Helmerov život, osvješćuje se i shvaća svoj položaj lutke kojom upravljaju drugi, optužuje oca i muža za gubljenje osobnosti, sebe vidi kao lutku, igračku, odlučuje se za samoodgoj i traženje puta do same sebe, osporava kanonizirane društvene vrijednosti, svjesna da prije dužnosti prema mužu i djeci mora ispuniti dužnost prema sebi, napušta njega i njih i bježi sama ususret pronalaženju sebe
- traži sebe i svoju osobnost, prerasta u samostalnu ličnost iz uloge voljene obiteljske lutke, koju su joj namijenili otac i muž
- posljedica osvješćivanja je da želi pronaći samu sebe te napušta obitelj
- Torvald Helmer, odvjetnik, vođen osobnim interesom i egoizmom vidi samo ugroženost svog položaja zbog Norinog čina
- **ideja djela** - pravo pojedinca na slobodan izbor

Gdje se odvija dramska radnja u Nori?

Vrsta djela?

Vrijeme radnje?

Likovi u djelu?

Tema?

Koga Nora traži?

Koja je ideja djela?

5. HRVATSKA MODERNA

a) uže određenje:

početak : 1895. spaljivanje mađarske zastave
kraj: 1914. smrt glavnog predstavnika A. G. Matoša,
grupa pjesnika objavljuje zbirku pjesama *Hrvatska mlada lirika*

b) bolje je šire određenje

početak: 1892. A. G. Matoš objavljuje prvu modernističku novelu *Moć savjesti*
kraj: 1916. – pojava prvog avangardnog časopisa *Kokot* – najavljuje nove tendencije u hrvatskoj književnosti, urednik je Ulderiko Donadini

FAZE, GENERACIJE

1. faza (1892. – 1903.)

- djelovanje stare generacije do 1900. – pripadnici posljednje generacije realista stvaraju kraće prozne vrste (novele, pripovijetke) i u njih unose novu tematiku (psihološku) = psihološki realizam (J. Kozarac, K.Š. Đalski, J. Leskovar, J. Kozarac)
- njima su bliski mladi predstavnici seoske novele – Ivan Kozarac
- istodobno djeluju i predstavnici naturalizma (S. Tucić, J. Kosor)

POJAVA MLADE GENERACIJE

= mladi intelektualci koji nakon protjerivanja odlaze na studij u Beč i Prag i donose nove ideje = okupljaju se u dvije skupine i razvijaju dvije različite književne koncepcije, unose više slobode, više dodira s Europom i više individualnosti

PRAŠKA SKUPINA

= mladi školovani u Pragu, slijede Masarykove ideje i naglašavaju utilitarnu funkciju književnosti – korist od književnosti

- središnji časopis: **Hrvatska misao 1897.**
- u kritici glavni zastupnik Milan Marjanović (protiv larpurlartizma)

ideolog praške skupine Milan Šarić

BEČKA (BEČKO – ZAGREBAČKA SKUPINA)

= mladi koji studiraju u Beču, pod utjecajem zapadnoeuropskog modernizma- traže umjetničku, estetsku funkciju književnosti

- središnji časopis : **Mladost – 1898.**
- predstavnici: M.D. Ivanov i B. Livadić

DRUGA FAZA (1903. – 1916.)

- nakon 1902. prestaju sukobi i približavaju se koncepcije starih i mladih
- predstavnici: Vidrić, Matoš, Nazor, Galović, Domjanić, Begović

Šimunović, Kozarac, Nehajev, Kamov

Odredite početak i kraj hrvatske moderne.

Koliko faza imamo u moderni?

Što praška skupina traži od književnosti?

Za kakvu se književnost zalaže bečka skupina?

Koji pisci djeluju u drugoj fazi?

5.1. JANKO LESKOVAR (1861. – 1949.)

MISAO NA VJEČNOST

- **VRSTA DJELA:** psihološka novela
- **Glavni lik:** Đuro Martić, seoski učitelj, selo Druškovec
- **Živčano rastrojen**
- **Živi intenzivnim unutarnjim životom**
- Muče ga proročanski snovi čime on ulazi u prostor nadnaravnog
- Opsjednut mišlju o vječnosti (sve se stvari i događaji ponavljaju na nekoj drugoj zvijezdi) i iz toga proistječe gotovo paničan strah od suočenja s vlastitom prošlošću
- Ne može razlikovati san od jave
- **Opsjednutost krivicom iz prošlosti vodi pomračenju uma**
- U noveli prepoznamo zaokret u psihološko, razumom nespoznatljivo, odsutnost vanjskih događaja, važnost razmišljanja i duhovne osobitost glavnog junaka
- Tragičan lik Đure Martića koji je osamljen, koji ne osjeća misli, potrebe, osjeća i patnju drugog čovjeka
- **Bori se s vlastitim strahovima i demonima i gubi u toj borbi**
- **Introvertiran lik**, svojstveno svim Leskovarovim junacima
- **Predstavnik leskovaraca** – pasivnih likova opsjednutih mislima na prošlost
- Impresionistički postupak pri opisu pejzaža značajka je modernističke proze

Vrsta djela?

Čim je opsjednut Đuro Martić?

Kakvi su likovi leskovarci?

Opis Đure Martića.

U selu Druškovcu živio učitelj Đuro Martić. Ljudi držahu da je bolestan, nu zapravo on toga nije ćutio, ali se opet nije osjećao kao nekad prije.

Sada su mu jako izbile modre žile koje su se fino razmekšale oko očiju pase protegle preko sljepočica i visoka čela. A i njegove usne nekud povenuše i uši se utanjiše, pobljediše; no ipak još ne kašljuca pa svoju službu vazda točno vrši. Štoviše, školski nadzornik, »poglaviti gospodin«, posve je zadovoljan njime.

A ipak on ne bijaše pravi učitelj.

5.2. Antun Gustav Matoš (1873. – 1914.)

(poezija)

- Matošev pjesnički opus nastao je na podlozi njegova poznavanja francuske simbolističke lirike, posebno **Baudelairea** od kojeg je preuzeo strogu formu soneta istančanog osjećaja za zvuk i boju u jeziku, te sinesteziju.
- Raspon motiva proteže se u njegovu pjesništvu od izrazito intimnih, tj. ljubavnih pjesama, kao npr. „**Utjeha kose**“, preko karakterističnih pejzažnih npr. „**Jesenje Veče**“ ili „**Nokturno**“, pa sve do domoljubno socijalne lirike kao npr. „**1909.**“ ili „**Gnijezdo bez sokola**“.
- Općenito: lirika mu je simbolistička i impresionistička, teži savršenstvu forme. Preuzeta iz franc. lirike.
- Matošev pripovjedački opus okupljen je u tri zbirke: „**Iverje**“ (1899.), „**Novo Iverje**“ (1900.) i „**Umorne priče**“ (1909.).

ZAJEDNIČKO U PJESMAMA

- tema: smrt
- ugođaj: mističan, strašan
- osjećaji lirskog subjekta: tuga, očaj, ljubav
- soneti

RAZLIČITO:

UTJEHA KOSE

- tema: smrt voljene žene
- misaona lirska pjesma
- ideja: smrt nije završetak, nego novi oblik postojanja
- objašnjenje naslova: metafora za spoznaju, odnosno utjehu kako smrt nije završetak

1909.

- tema: domovina
- domoljubna lirska pjesma
- ideja: pasivnost većine koji se nisu spremni žrtvovati za domovinu, to iskorištava neprijatelj i još više ugrožava domovinu
- objašnjenje naslova: stanje u Hrvatskoj početkom 20. st., Hrvatska je na stratištu

Po uzoru na koga stvara Matoš?

Što je sinestezija?

Najznačajnije pjesme su mu:

Zajedničko u pjesmama.

Tema?

Ideja pjesme?

Vrsta pjesme?

O kome govori Matoš u pjesmi ?

5.3. IVAN KOZARAC (1885. – 1910.)

ĐUKA BEGOVIĆ

VRSTA DJELA: roman karaktera

GLAVNI LIK: Đuka Begović

- želi ostvariti potpunu slobodu, ne mari za obitelj, grub je i nasilan, živi raskalašeno, rastrošno, ne poštuje nikakve norme ponašanja, na kraju ostaje bez imanja, pastir pomiren s vlastitim životom
- čovjek snažnih nagona
- ne može vladati emocijama
- okrutan prema članovima vlastite obitelji (tukao je i varao ženu – Marijica, nasrnuo na oca (Šima), nije mario za kćerku)
- živi razvratno, ali ga to samo privremeno zadovoljava, u duši osjeća prazninu
- svojim razvratnim načinom života Đuka je razorio i vlastitu obitelj, ali i sama sebe, zato možemo postaviti pitanje: je li takva sloboda cilj kojem pojedinac treba težiti?
- struktura romana: Đuka ima poziciju središnje svijesti, a pripovijedač slijedi njegova razmišljanja i prisjećanja (nije kronološki tijek zbivanja)- retrospekcija ili vraćanje unatrag
- opire se svim moralnim, vjerskim i društvenim autoritetima
- mogućnost promjene ostaje otvorena

RADNJA

- Đuka Begović je slavonski seljak koji se vraća iz kaznionice. Naime, pokušao je ubiti oca i zato biva osuđen na četiri godine zatvora. Vraćajući se, razmišlja kako mora promijeniti način života.
- Otac je podržavao njegov nerad i raskalašen način života
- lako se nekoliko puta pokušao promijeniti, Đuki to ne uspijeva. On i dalje živi rastrošno, raskalašeno, ne radi, želi samo uživati u životu. Uopće se ne brine o svojoj kćeri koja živi kod rođaka (baba Mara), ne mari ni za vjeru niti za društvene norme ponašanja.
- Drugi put se pokušao iskupiti pred Bogom odlaskom na proštenje, ali ne ustraje
- Gaji ljubav prema konjima
- Na kraju ostaje bez imanja i postaje pastir – potpuno pasivan – bezvoljan i pomiren s vlastitom sudbinom.



Vrsta djela?

Opiši Đuku Begovića.

Tko ima poziciju središnje svijesti?

Kakav je tijek zbivanja u djelu?

Zašto je Đuka osuđen i na koliko godina?

Najviše voli...

Kako Đuka završava?

6. SINTAKSA

Nauk o tome kako se riječi slažu u veće cjeline, u kakvim međusobnim odnosima mogu biti pojedine vrste riječi u rečenici, kako se povezuju rečenice, naziva se **SINTAKSA** (grč. syntaxis = uređivanje, ustrojavanje).

Naziva se još SKLADNJA I RJEČOSLAGANJE.

Slaganjem rečenica u veće cjeline stvaramo različite tekstovne vrste:

pjesme, crtice, priče, drame, romane, članke, eseje, rasprave...

Cjeline koje su u suodnosu – veće od riječi, a manje od rečenice nazivaju se

SINTAGME.

Ljubav su prikriveni osmjesi u jednoj klupi.

a) prikriveni osmjesi => **S1**

b) u jednoj klupi => **S2**

REČENICA

Predikat i subjekt glavni su dijelovi rečeničnog ustrojstva. Predikatu je uvijek u temelju glagol u nekom vremenu ili načinu, a subjekt je imenica ili zamjenica u nominativu kojom se izriče tko je nositelj radnje, zbivanja ili stanja izrečenog predikatnim glagolom.

IZJAVNA: Ljubav je cvijet u tvojoj kosi.

UPITNA: Zar je ljubav cvijet u tvojoj kosi?

USKLIČNA: Da mi je biti cvijet u tvojoj kosi!

Što je sintaksa?

Tekstovne vrste su:

Što su sintagme?

S1

S2

Glavni dijelovi rečenice su:

Vrste rečenica:

6.1. ČLANOVI REČENIČNOG USTROJSTVA

RED RIJEČI U REČENICI

Gramatički ili obični red => S + P + O + PO

Sestra je pjevala pjesmu u dvorani.

Obratni ili prigodni red riječi (retorički, pjesnički) koji nije uobičajen, čijom se promjenom neka riječ ili sintagma ističe.

U dvorani je sestra pjevala pjesmu.

Pjesmu je u dvorani pjevala sestra.

JEDNOSTAVNE REČENICE

Rečenica u čijem je ustrojstvu samo jedan predikat zove se

jednostavna rečenica.

/

On ljubi.

^

Ako se sastoje od subjekta i predikata, zovu se neproširene rečenice.

Ako je proširimo objektom, priložnom oznakom, atributom ili apozicijom, zove se proširena rečenica.

Ja te ljubim. (zamjenica u službi atributa)

Rečenice s **neizrečenim (skrivenim) subjektom.**

Šališ se. (ti) – neproširena rečenica

Žarko te ljubim. (ja) – proširena rečenica

Bezglagolske ili neoglagoljene rečenice.

Naprijed! Slobodno! U pomoć!

Besubjektne rečenice

Sviće. Mrači se. Kiši.

Koji dijelovi čine obični red riječi u rečenici?

Obratni red riječi u rečenici.

Jednostavna rečenica – neproširena.

Jednostavna proširena rečenica.

Jednostavna sa skrivenim subjektom.

Jednostavna neoglagoljena.

Jednostavna besubjektna.

6.2. USTROJSTVO REČENICE

PREDIKAT: SVIĆE. KIŠI. P S P S

SUBJEKT + PREDIKAT: SVIĆE ZORA. PADA KIŠA

GLAGOLSKI PREDIKAT: - sastoji se samo od glagola.

Sviće zora. Kiša je padala. Ja ću učiti.

IMENSKI PREDIKAT: - sastoji se od pomoćnog glagola i bilo koje imenske riječi (imenice, zamjenice, pridjeva, broja).

Zora je prekrasna. Kiša je bila dosadna. Ja ću biti građevinar.

Lopta neka bude vaša.

Sviće zora na istoku. =>priložna oznaka mjesta

Pada kiša danima. =>priložna oznaka vremena

Povjetarac nosi riječi. =>objekt

Povjetarac nosi riječi u daljinu. S + P + O + POM

Pridjev ili zamjenica koja pobliže označuje imenicu naziva se **ATRIBUT**.

pridjev imenica

Pada gusta kiša danima.

koji zam. imenica

Ljubav je cvijet u njenoj kosi. =>atributna sintagma

Atributna sintagma pobliže označuje imenicu i sastoji se od više riječi.

Imenicu može pobliže označiti i druga imenica koja joj tada služi kao

APOZICIJA. Ako se sastoji od više riječi naziva se **APOZICIJSKI SKUP**.

APP S P APP O

Književnik Šenoa napisao je roman Kletvu.

Hrvatski književnik Šenoa napisao je povijesni roman Kletvu.

I

I

apozicijski skup

apozicijski skup

Osnovni članovi rečeničnog ustrojstva.

Glagolski predikat

Imenski predikat

Priložne oznake

Objekt

Atribut opisuje imenicu

Atributna sintagma označava imenicu – ima više riječi.

Apozicija je imenica uz imenicu.

Ako se sastoji od više riječi naziva se apozicijski skup.

6.3. NEZAVISNO SLOŽENA REČENICA

Nezavisno složenu rečenicu čine dvije rečenice međusobno vezane veznikom. Po značenju veznika i odnosu rečeničnih sadržaja mogu biti:

- a) **sastavne**: u njima se surečenice povezuju u cjelinu zbog nekog zajedništva. Veznici su: **i, pa, te, ni, niti**. (Zatvorio sam prozor te se ponovo vratio u krevet.)
- b) **rastavne**: njima se izriče da radnja jedne surečenice isključuje radnju druge. Veznik: **ili** (Ili jesmo ili nismo.)
- c) **suprotne**: njima se sadržaj jedne surečenice suprotstavlja sadržaju druge surečenice. Veznici: **a, ali, nego, već**. (Dani su prolazili, a on nije dolazio.)
- d) **isključne**: njima se iz sadržaja jedne surečenice isključuje dio sadržaja u drugoj rečenici. Veznici: **samo, samo što, jedino, jedino što, tek**. (Svi leže u hladu samo se jedno dijete kupa u moru.)
- e) **Zaključne**: u njima sadržaj druge surečenice proizlazi kao zaključak sadržaja prve surečenice: Veznici: **dakle, stoga, zato**. (Radili su stoga ih treba nagraditi.)

ZAVISNO SLOŽENE REČENICE

U zavisno složenoj rečenici jedna je surečenica dio

gramatičkog ustroja druge surečenice. Surečenica koja drugoj služi kao dio gramatičkog ustroja zove se **glavna rečenica**. Surečenica koja o glavnoj ovisi zove se **zavisna rečenica**. Glavna rečenica ne prethodi uvijek zavisnoj. Kada zavisna stoji ispred glavne, rečenica je u **inverziji**. (Iako bijaše siromašna , odijevala se prilično.)

- a) **predikatna rečenica**: je ona koja se prema glavnoj odnosi kao dio predikata. – Auto je takav da se njime ne može ići.
- b) **subjektna rečenica**: je ona koja služi glavnoj kao subjekt. Odgovara na pitanje tko?' ili što? Službu veznika imaju riječi: **da, kako, gdje**. – Govorilo se da od toga neće biti ništa.

Veznici povezuju NSR-e.

Vrste nezavisno složenih rečenica:

U zavisno složenim je jedna surečenica dio druge surečenice.

U rečenici postoji glavna i zavisna sastavnica.

Vrste ZSR-a.

<p>c) objektna rečenica: je ona rečenica koja se prema predikatu glavne rečenice odnosi kao objekt. Službu veznika imaju riječi: da, neka. Odgovara na pitanje za objekt koga? Ili što? – Ljudi su govorili da <u>brodovi rijetko dolaze u luku.</u></p> <p>d) atributna rečenica: je ona rečenica koja поближе označava imenicu glavne rečenice. Veznici su: koji, što, da. – Išao je prema kući <u>u kojoj je stanovala Marija.</u></p> <p>e) priložne ili adverbne rečenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mjesne: je ona rečenica koja dopunjuje glagol glavne rečenice kao oznaka mjesta. Veznici: gdje, kamo, odakle, dokle. - Idi <u>kamo ti je naređeno.</u> - vremenska: je ona rečenica koja dopunjuje glagol glavne rečenice kao dopuna vremena: Veznici su: kad, otkad, odakle, dokad, pošto, dok. - Otišli su u kino <u>kada su naučili.</u> - uzročna: je ona rečenica koja dopunjuje glagol glavne rečenice kao oznaka uzroka. Veznici su: jer, budući, budući da, zato što, zbog toga što. – Nije išao u kino <u>jer je bio bolestan.</u> - namjerna: je ona rečenica koja označava namjeru s kojom se vrši radnja u glavnoj rečenici. Veznici su: da, kako, neka, ne bi. Pitanje- radi čega? S kojom svrhom? – Brodovi su uplovili u luku <u>kako bi se sklonili od oluje.</u> - pogodbena: je rečenica kojom se izriče pogodba ili uvjet potreban da se izvrši radnja glavne rečenice. Veznici su: ako, da, kad, li, ukoliko, samo ako, samo da. – <i>Ako vam prodamo zemlju, morate poštivati vodu.</i> - načinska: je ona rečenica koja dopunjuje glavnu rečenicu kao oznaka načina. Veznici su: kako, kao što, kao da, nego, nego što, negoli.- Govori <u>kao da je glumac.</u> - posljedična: je ona rečenica koja dopunjuje glavnu rečenicu da bi označila posljedicu onoga što se izriče u toj rečenici. – Smijala se toliko jako <u>da su joj potekle suze.</u> Posljedična rečenica odgovara na pitanje koliko? kako? - dopusne: je rečenica u kojoj se dopušta sadržaj glavne rečenice iako se tome protivi sadržaj zavisne rečenice. Veznici su: ma kako, ako i, uza sve, iako itd. – <u>Iako je dugo boravio u tuđini,</u> nije zaboravio svoj jezik. 	<p>Vrste ZSR-a.</p> <p>Priložne se još dijele na:</p>
--	---

7. ZADACI ZA PROVJERU ZNANJA

ZADACI ZA SAMOPROVJERU ZNANJA UZ NAPUTKE NA KOJIM SE STRANICAMA U NASTAVNOM PISMU NALAZE ODGOVORI :

1. Književne vrste koje prevladavaju u realizmu su:

a) pjesme b) eseji c) basne d) pripovijetke i romani

2. Nabroji značajke realizma u Europi.

3. Kada i gdje se javlja naturalizam i koje je temeljno načelo naturalizma?

4. U naturalizmu čovjek je plod _____ tj. _____

i _____.

5. Tri tipa realizma u Rusiji, predstavnici i djela.

visoki: _____

_____ : Turgenjev, Lovčevi zapisi

rani: _____

6. Balzakov opus u kojem su sakupljena sva njegova djela naziva se:

_____. Roman Otac Goriot napisao je za

_____ dana, a pogrdan naziv za oca bio je _____

kako ga je prozvala _____.

PAŽLJIVO
PROČITAJTE
PITANJE,
RAZMISLITE I
ODGOVOR
POTRAŽITE NA
PREPORUČENOJ
STRANICI.

Str. 5

Str. 5-6

Str. 6

Str. 6.

Str. 6

Str. 7

(Ljudska komedija, 40
dana,

Čiča Goriot,

Gospođa Vauquere)

7. Goriotove kćeri su: _____ i _____.	Str. 7
8. Raskolnjikov iz romana _____ F. M. Dostojevskog dijeli ljude na _____ i _____.	Str. 8-9
Na kraju djela dolazi do njegovog _____.	
9. Glavni lik u romanu Zločin i kazna, _____, osuđen je na _____ zatvora u _____ gdje ga prati _____.	Str. 8-9
10. Šenoino doba traje od _____ do _____. Početna godina označava _____, a kraj razdoblja je i _____.	Str. 10
11. Do svoje smrti Šenoa je uređivao časopis _____. Neki od njegovih poznatih romana su(3):	Str. 10
12. Tko su nositelji ljubavne fabule u romanu „Zlatarevo zlato“?	Str. 12
13. Kakvo je Šenoino mišljenje o hrvatskoj književnosti, a kakvo udovičino u uvodu Prijana Lovre?	Str. 13
14. Tema u noveli „Prijan Lovro“?	Str. 14.
15. Tko je jedini pjesnik među hrvatskim realistima?	Str. 15
16. Od kad do kad traje hrvatski realizam i uz koje je događaje vezan?	Str. 15
17. Uz koga Tena odrasta?	
18. Između kojih muškaraca je Tena razapeta?	Str. 16
19. Što znače riječi perillustris ac generosus?	Str. 17
20. Što postaje paradoks kod Cinteka?	
21. Tema djela „U registraturi“?	Str. 18
22. Što je retrospekcija?	Str. 19
23. Obitelj Stipančić sačinjava - muški dio obitelji: - ženski dio obitelji:	Str. 20

24. Da li je Juraj ostvario očeve ambicije i što je bilo s Lucijom?	Str. 21
25. Koje su dvije duhovne razine suprotstavljene u poemi „Mojsije“?	Str. 22-23
26. Kojim riječima Bog upozorava Mojsija?	Str. 24
27. 1857. Baudelaire piše svoje _____ koji označavaju početak _____.	Str. 24-25
28. Pokreti koji se javljaju u modernizmu su:	Str. 26
29. Nabroji dijelove Baudelaireove zbirke „Cvjetovi zla“.	Str. 27
30. H. Ibsen piše dramu _____ ili _____.	Str. 28
31. Za što se zalaže praška, a za što bečka skupina u hrvatskoj moderni?	Str. 29
32. Tko je glavni lik u noveli „Misao na vječnost“, što je po zanimanju, gdje živi?	Str 30 i 26
33. Što je sonet?	Str. 30
34. Koga Matoš vidi na stratištu u pjesmi „1909.“?	
35. Opiši Đuku Begovića i objasni zašto je osuđen na četiri godine zatvora?	Str. 31
36. Koji je hrvatski naziv za sintaksu?	Str. 32
37. Koji su glavni dijelovi rečeničnog ustrojstva?	Str. 33
a) atribut i apozicija b) subjekt i predikat c) objekt i priložna oznaka	Str. 33
38. Službu atributa u rečenici ima: _____ i _____	Str. 34
39. Imenica uz imenicu naziva se _____.	Str. 34
40. Nezavisno složene rečenice povezuju se _____.	Str. 35
41. Vrste nezavisno složenih rečenica su:	Str. 35
42. U zavisno složenoj rečenici jedna je _____ dio gramatičkog ustroja druge _____.	Str. 35
43. Zavisno složena rečenica ima _____ i _____ sastavnicu.	Str. 35
44. Vrste zavisno složenih rečenica su:	Str. 36

Korištena literatura – za produbljivanje znanja

1. Snježana Zrinjan, KNJIŽEVNOST 3 (ZA TREĆI RAZRED
ČETVEROGODIŠNJE STRUKOVNE ŠKOLE),
Alfa, Zagreb, 2006.

2. Snježana Zrinjan, HRVATSKI JEZIK 3 (ZA TREĆI RAZRED
ČETVEROGODIŠNJE STRUKOVNE ŠKOLE),
Alfa, Zagreb, 2006.

--	--